

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ НІМЕЦЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В РОМАНІ Д. КЕЛЬМАНА «ОБМІРЮВАННЯ СВІТУ»

Процеси глобалізації, що пов'язані з усіма сферами життєдіяльності сучасного суспільства, висувають на передній план питання збереження культурної своєрідності, національної культури, традицій та цінностей. Утворюючись в процесі соціальної взаємодії, ідентичність знаходить своє вираження в мові, оскільки, як стверджує Ф. Коулмас (F. Coulmas), «мова є найбільш чіткою і потужною системою символів, яка показує зовні причетність до групи та створює її всередині» [1, с. 47], а також є основним середовищем визначення, збереження та передачі соціального досвіду.

Формування німецької нації і німецької національної свідомості відбувалося нелінійно. Питання самовизначення німців, подолання вікової роздробленості та формування єдиної держави, у межах якої закріпився би мовний та культурний простір, залишається однією з найактуальніших проблем для Німеччини. Тому досліджуючи такі непрості теми як «німецька нація» та «німецька ідентичність», Даніель Кельман звертається в своєму романі «Обмірювання світу» [2] до епохи Просвітництва й Веймарівської класики, як до періода, коли почала розбудовуватися німецька держава.

Завдяки топонімам Д. Кельману вдається створити панораму тогочасної Німеччини і унаочнити її складові: Берлін (Berlin), Геттінген (Göttingen), Варнемюнде (Warnemünde), Брауншвайг (Braunschweig), Майнц (Mainz), Ганновер (Hannover), Франкфурт-на-Одері (Frankfurt an der Oder), Фрайберг (Freiberg), Ваймар (Weimar), Єна (Jena), Кенігсберг (Königsberg), Бремен (Bremen), Гельмштедт (Helmstedt), курфюрство Ганновер (Kurfürstentum Hannover), королівство Вестфалія (Königreich Westphalen), регіони Баварія (Bayern) та Саксонія (Sachsen). Ці топоніми дають уявлення про час та середовище, в яких вони існували, оскільки власні імена чутливі до змін у суспільстві і є відображенням минулого чи сьогодення та мають історичне пояснення. Крім того, вони тісно пов'язані з певною країною і можуть виступати «символом Батьківщини».

Топоніми є осередком знань про країну та концентратом історико-культурної інформації. Так, міста Франкфурт-на-Одері, Гельмштедт, Фрайберг та Геттінген тісно пов'язані з навчальними закладами, які там розташовані: університет у Франкфурті на Одері (Universität Frankfurt an der Oder), Гельмштедський університет (Universität Helmstedt), Фрайберзька гірничо-академія (Bergbauakademie in Freiberg), Геттінгенський університет (Universität

Göttingen). Оскільки топоніми характеризуються багатством культурно-історичних асоціацій, то далі асоціаційний ланцюжок поповнюється прізвищами видатних людей, які працювали чи навчалися там.

Університет у Франкфурті на Одері, один з найстаріших університетів у Європі, був заснований у 1506 році. Одними з найвідоміших випускників були брати Вільгельм фон Гумбольдт (Wilhelm von Humboldt) та Олександр фон Гумбольдт (Alexander von Humboldt). Університет у Гельмштедті, заснований у 1576 році, був першим університетом герцогства Брауншвейг і став одним з найбільших німецьких університетів. Одним з видатних викладачів університету був Йоганн Пфафф (Johann Pfaff), наставник Карла Фрідріха Гауса (Carl Friedrich Gauß), який деякий час там навчався. Фрайберзька гірничо-академія, заснована у 1765 році, є найстарішим гірничим університетом світу. В університеті викладав Авраам Готлоб Вернер (Abraham Gottlob Werner), якого називають батьком німецької геології. З 1790 до 1792 року там навчався Олександр фон Гумбольдт. Геттінгенський університет (заснований в 1734 році) вважається одним з найпрестижніших у країні та світі. Свого часу Георг Ліхтенберг (Georg Lichtenberg), Авраам Кестнер (Abraham Kästner) та Вільгельм Вебер (Wilhelm Weber) викладали, а Вільгельм фон Гумбольдт, Олександр фон Гумбольдт, Карл Гаус, Август Мебіус (August Möbius) та Фрідріх Ян (Friedrich Jahn) отримували знання там.

В останній чверті XVIII століття культурним центром Німеччини став Веймар (Weimar), резиденція маленького князівства, в якому зосередився весь цвіт німецької літератури: Йоган Вольфганг фон Гете (Johann Wolfgang von Goethe), Фрідріх Шиллер (Friedrich Schiller), Крістоф Виланд (Christoph Wieland), Йоганн-Готфрід Гердер (Johann Gottfried Herder). Однак, їхня творча та соціально-політична діяльність була підготовлена багаторічним ходом німецького Просвітництва, витоки якого сягають раціоналістичної філософії Готфріда Лейбніца (Gottfried Leibniz) та діалектики Іммануїла Канта (Immanuel Kant). Теоретиком німецького Просвітництва вважається Йоганн Йохім Вінкельман (Johann Joachim Winckelmann), який заклав підвалини до розуміння культурного значення і краси класичного мистецтва та був засновником художньої критики. Фрідріх Готліб Клопшток (Friedrich Gottlieb Klopstock), автор піднесено-патетичних віршів, що оспівують любов, природу і радість творчості, був одним з засновників громадянської лірики, який збагатив поетичну мову.

Отже, незважаючи на політичну роздробленість Німеччини та її конфесіональну неоднорідність, епоха Просвітництва була періодом нового піднесення соціально-культурного життя в країні. Спираючись на ономастичну лексику, Д. Кельман в романі «Обмірювання світу» створює

загальний портрет німецької нації на межі XVIII–XIX століть. Національно-марковані одиниці надають твору не тільки достовірність та фактологічність, а й відтворюють дух епохи німецького Просвітництва. Сформоване ними інформаційне поле досить широке, оскільки в ньому присутні різноманітні фонові знання, які актуалізують важливу інформацію для глибшого розуміння авторського задуму і художнього твору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Coulmas F. Sprache und Staat: Studien zur Sprachplanung und Sprachpolitik [Text] / F. Coulmas. – Berlin, New York : Walter de Gruyter, 1985. – S. 292.
2. Kehlmann D. Die Vermessung der Welt [Text] / D. Kehlmann. – Hamburg : Rowohlt Verlag, 2009. – S. 298.